

TANTÁRGYI ADATLAP

A TÁRSADALMI KOMMUNIKÁCIÓ ELMÉLETEI

BMEGT43M108

I. TANTÁRGYLEÍRÁS

1. ALAPADATOK

Tantárgy neve

A TÁRSADALMI KOMMUNIKÁCIÓ ELMÉLETEI

Azonosító

BMEGT43M108

A tantárgy jellege

kontaktórás tanegység

Kurzustípusok és óraszámok

<i>Típus</i>	<i>óraszám</i>
Előadás	4
Gyakorlat	0
Laboratórium	0

Tanulmányi

teljesítményértékelés

(minőségértékelés)

típusa

vizsgaérdemjegy

Kreditszám

5

Tantárgyfelelős

<i>Neve</i>	<i>Beosztása</i>	<i>Email címe</i>
-------------	------------------	-------------------

Dr. Lakatos Zoltán egyetemi adjunktus lakatos.zoltan@gtk.bme.hu

Tantárgyat gondozó oktatási szervezeti egység

Szociológia és Kommunikáció Tanszék

A tantárgy weblapja

<https://edu.gtk.bme.hu>

A tantárgy oktatásának nyelve

magyar - HU

A tantárgy tantervi szerepe, ajánlott féléve

Szak: **Kommunikáció és médiatudomány mesterszak - Digitális média specializáció (2018-tól)**

Tantárgy szerepe: **Kötelező**

Ajánlott félév: **2**

Szak: **Kommunikáció és médiatudomány mesterszak - Kulturális iparágak specializáció (2018-tól)**

Tantárgy szerepe: **Kötelező**

Ajánlott félév: **2**

Szak: **Kommunikáció és médiatudomány mesterszak - Kommunikációtervezés specializáció (2018-tól)**

Tantárgy szerepe: **Kötelező**

Ajánlott félév: **2**

Szak: **Kommunikáció- és médiatudomány mesterszak - Kulturális terek specializáció (2016-tól)**

Tantárgy szerepe: **Kötelező**

Ajánlott félév: **2**

Szak: **Kommunikáció és médiatudomány mesterszak - Vizuális kommunikáció specializáció (2018-tól)**

Tantárgy szerepe: **Kötelező**

Ajánlott félév: **2**

Szak: **Kommunikáció- és médiatudomány mesterszak - Digitális média specializáció (2016-tól)**

Tantárgy szerepe: **Kötelező**

Ajánlott félév: **2**

Szak: **Kommunikáció- és médiatudomány mesterszak - Kommunikációtervezés specializáció (2016-tól)**

Tantárgy szerepe: **Kötelező**

Ajánlott félév: **2**

Szak: **KM mesterszak - Vizuális kommunikáció specializáció**

Tantárgy szerepe: **Kötelező**

Ajánlott félév: **3**

Közvetlen előkövetelmények

Erős Nincs
Gyenge Nincs
Párhuzamos Nincs
Kizáró feltételek Nincs

A tantárgyleírás érvényessége

Jóváhagyta a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Kari Tanácsa (2023.03.29.) az 580251/13/2023 iktatószámon hozott határozatával, amely érvényes 2023.03.29-től.

2. CÉLKITŰZÉSEK ÉS TANULÁSI EREDMÉNYEK

Célkitűzések

A kommunikáció társadalmi meghatározottságának kérdései fontos helyet foglalnak el mind a klasszikus, mind a késő XX. századi és kortárs szociológiában. A kurzus az emberi kommunikáció társadalmi erőterével foglalkozó legfontosabb elméleteket mutatja be. Nézőpontja ebből adódóan szociologikus, középpontjában pedig a reprezentációk, helyesebben a reprezentációk cselekvésvértéke áll. A társadalomtudomány felől közelítve a beszédaktus-elméletet a konstatívum/performatívum különbségététele rokonságot mutat Weber viselkedés/cselekvés dichotómiájával, amennyiben a cselekvést a viselkedéstől a szubjektív értelemtulajdonítás különbözteti meg. Austin és Weber egyaránt a társadalomban találják meg azt az erőt, ami a pusztá kommunikációt, illetve viselkedést cselekvéssé teszi. A minket foglalkoztató elsődleges kérdést Austin korszakalkotó írásának eredeti címénél jobban nem is lehetne megfogalmazni: How to Do Things With Words?— igaz, az itt tárgyalt szövegekben inkább e kérdés szenvedő szerkezetű parafrázisán („How Things are Done With Words”) van a hangsúly. A kurzus során azt is tárgyaljuk, hogyan cselekszünk, illetve cselekszenek "rajtunk" szavakkal anélkül, hogy tudnánk róla. A féléves program nem elmélettörténet, ezért az egyes iskolákat nem időbeli sorrendben, hanem a vizsgált jelenség összefüggéseinek logikáját követve tárgyaljuk. Némelyik szerző munkásságával annak elméleti előzményei előtt foglalkozunk, mert így könnyebben felismerhető egy-egy nehezebb klasszikus szövegelmélettörténeti jelentősége. A kiindulópont Austin beszédaktus-elméletének szociológiai kutatást megtermékenyítő tézisei. Innét csak egy lépés a cselekvésként értelmezett beszédaktus társadalmi kontextusa, melyet Bourdieu-nek a szimbolikus erőszakkal foglalkozó munkái alapján kezdünk vizsgálni. A hatékony(értsd: hatalmi) diskurzus kritikai elemzése hasznos támpontokat nyújt a későmodernitás politikainyilvánosságának, sőt a reprezentációk által egyre erősebben befolyásolt fogyasztói piacok vizsgálatához is. A nyelvi piacot szimbolikus erőszak által meghatározott térként értelmező bourdieu-i tézisek megértésemegkívánja a szent vs. profán dichotómia tárgyalását, ezért egy alkalom erejéig Durkheim vallásszociológiájával is foglalkozunk — anélkül, hogy ez bármilyen értelemben kitérőt jelentene. A kategóriák, fogalmak társadalmi meghatározottságának vizsgálata átvezet a szimbolikus interakcionizmust megalapozó Mead munkásságához. A kommunikáció Bourdieu-nél már érintett politikai vonatkozásival pedig Habermas nyilvánosság-elmélete kapcsán foglalkozunk alaposabban. Habermas és Bourdieu ellentétes álláspontot képviselnek az uralommentes/racionális kommunikáció, egyben a demokratikus politika lehetőségének kérdéseiben: az ellentét megértéséhez tanulmányozzuk Habermas kommunikatív cselekvés-elméletét, különös tekintettel a rendszer/életvilág dichotómiájára. Ez utóbbi politikai vetületével a kései kapitalizmus válságjelenségein keresztül is foglalkozunk. Luhmann rendszerelmélete kapcsán pedig azt a kérdést vizsgáljuk, hogy a társadalmi jelenségek, köztük a kommunikáció vizsgálatára mennyiben alkalmasak az absztrakt modellek. A félév második felében, elsősorban Habermas és Luhmann szövegeinek tanulmányozásakor nagy figyelmet szentelünk a nyelvet használó (~"értelem"-) rendszerek és a technológia összefüggéseinek.

Tanulmányi eredmények

Tudás

1. A kommunikációs jelenségek tanulmányozásához szükséges társadalomtudományi fogalomkészlet ismerete
2. Kommunikációs és médiajelenségek leírásához szükséges fogalomkészlet ismerete
3. Társadalmi intézmények (jog, nyelv, vallás stb.) ismerete.

Képesség

1. Társadalmi és kommunikációs problémák megoldásának képessége
2. Szakmai nyelvhasználat képessége
3. Gyakorlati jellegű feladatoknál jó ítélőképesség, önálló döntés képessége.

Attitűd

1. Előítéletmentesség
2. Társadalomtörténeti nyitottság
3. Saját (nyugati) kulturális hagyományok akceptálása

Önállóság és felelősség

1. Történetileg és politikailag koherens világnézet kialakítására való törekvés
2. Felelős, szakmai alapokon nyugvó társadalmi jelenlét
3. Szakmai normák elfogadás és érvényesítése.

Oktatásmódszertan

Előadás

Tanulástámogató anyagok

- (a) Bourdieu, Pierre (1974): *Censorship*. Bourdieu, Pierre (1993): *Sociology in question*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE. (90-93); (b) Bourdieu, Pierre (1974): *La censure*. In: Bourdieu, Pierre (1980) *Questions de sociologie*. Paris: Les Éditions de la Sorbonne. (1-10); (c) Bourdieu, Pierre (1982): *A lecture on the lecture*. In: Bourdieu, Pierre (1990): *In Other Words*. Stanford, California: Stanford University Press. (177-198); (b) Bourdieu, Pierre (1982): *Leçon sur la leçon*. Paris: Les Éditions de minuit. (7-55); (a) Bourdieu, Pierre (1991): *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press. Introduction (32-34); I. *The Economy of Linguistic Exchanges* (37-102); II. *The Social Institution of Symbolic Power* (105-159) / (b) Bourdieu, Pierre (1982): *Ce que parler v* (a) Luhmann, Niklas (2006): *Bevezetés a rendszerelméletbe*. Budapest: Gondolat Kiadó. II/1. *A nyíltrendszerek elmélete* (43-64); II/2. *A rendszer mint differencia (formaanalízis)* (65-87); II/3. *Műveletizártság* (88-95); II/4. *Önszerveződés, autopoiesis* (9(a) Luhmann: *Bevezetés a rendszerelméletbe*. IV. *Értelem* (207-232); V. *Pszichikai és szociálisrendszerek* (235-270); VI. *A kommunikáció mint önmegfigyelő művelet* (271-296) / (b) Luhmann: *Einführung in die Systemtheorie*. Heidelberg: Carl-Auer-Systeme Verlag

- (a) Mead, George Herbert (1973): A pszichikum, az én és a társadalom szociálbehavioristaszempontról. Budapest: Gondolat. I. A társadalmi behaviorizmus nézőpontja (5-45) / (b) Mead, George Herbert (1972): Mind, Self, and Society (From the Standpoint of a So(a) Mead: A pszichikum, az én és a társadalom... II. A pszichikum (46- az egész fejezet) / (b) Mead: Mind, Self, and Society. II. Mind (42-134) Austin, J. L. 1990. Tettek ért szavak. Fordította Pléh Csaba. Budapest: Akadémiai Bourdieu, Pierre (2002): A gyakorlati észjárás. Napvilág Kiadó, Budapest. 6. A szimbolikus javagzdasága (147-184) Durkheim, Émile (2002): A vallási élet elemi formái. L'Harmattan. Konklúzió (377-403) Habermas, Jürgen (1993): A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása. Budapest: Századvég/Gondolat. I. A polgári nyilvánosság típusának propedeutikai elhatárolása (51-80); III. Anyilvánosság politikai funkciói (116-153); V. A nyilvánosság társadalmi str Habermas, Jürgen (2011): A kommunikatív cselekvés elmélete. Budapest: Gondolat. I. kötet/3. fejezet (195-236); Társadalmi cselekvés, célszerűség és kommunikáció Habermas, Jürgen (2011): A kommunikatív cselekvés elmélete. II. kötet/6. fejezet (356-413); Rendszerés életvilág Habermas, Jürgen: Válságtendenciák a kései kapitalizmusban. In: Habermas, Jürgen (1996): Válogatott tanulmányok. Budapest: Atlantisz. (59-139) Habermas: A modernség: befejezetlen program. In: Válogatott tanulmányok (259-281) Némedi Dénes (1996): Durkheim. Tudás és Társadalom. Budapest: Áron Kiadó. 10. Avallásszociológia mint szociális episztemológia (272-319) Pléh, Csaba (1990): A szaván fogott szó. In.: Austin: Tettek ért szavak (7-25).

II. TANTÁRGYKÖVETELMÉNYEK

A TANULMÁNYI TELJESÍTMÉNY ELLENŐRZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

Általános szabályok

A 2.2. pontban megfogalmazott tanulási eredmények értékelése: 1. Az aláírás feltétele a félévközi zárthelyi dolgozat legalább elégséges teljesítése. Ha tehát valaki írt egy legalább elégséges zh-t, akkor aláírást kaphat függetlenül attól, hogy jött-e vizsgázni, illetve hogyan sikerült a vizsgája. Ha a zh-ja nem sikerült legalább elégségesre, akkor nem kap aláírást, ésnem vizsgázhat. 2. A félévközi zh, továbbá az írásbeli vizsga mindegyikének legalább elégséges teljesítése. A végső osztályzatot a zh és az írásbeli vizsga súlyozott átlaga adja: A legalább elégséges végső osztályzathoz szükséges mindkét számonkérés külön-külön legalább elégséges szintű teljesítése. Ha tehát valaki pl. ötös zh-t írt, de a végső (javítás utáni) vizsgajegye elégtelen, akkor a végső osztályzata nem elégséges, hanem elégtelen. A félévközi zh a félév végi póthéten pótolható vagy javítható: a végső eredménye a jobb osztályzat lesz. A vizsgázás feltétele az aláírás, azaz a legalább elégséges zh. A jeles osztályzat feltétele, hogy a hallgató ne csupán a kötelező szakirodalmat ismerje, hanem bizonyítsa, hogy az elsajátított ismeretek alapján képes önálló gondolkodásra. A számonkérések ennek megfelelően kétféle típusból állnak: a szakirodalommal kapcsolatos ténykérdések; konkrét probléma elemzése, ún. "esszé" kérdés. Esszé-feladatból a vizsgán kettő is lesz, melyek egyenként is nehezebbek (ezért a végső osztályzatban nagyobb súlyt képviselnek), mint a zh-k esetében. A félévközi zh alkalmával a zh-t közvetlenül megelőző tanulmányi héten vett anyagot nem kérjük számon. Afélévet záró írásbeli vizsgán minden témakörből szerepelhet kérdés. A rendelkezésre álló idő a zh-nál 90 perc, a vizsgánál 120 perc; segédeszköz nem használható.

Teljesítményértékelési módszerek

Szorgalmi időszakban végzett teljesítményértékelések részletes leírása: Részteljesítmény-értékelés: Aláírás kétféleképpen szerezhető: a) Aláírást érő órai kérdés Nem minden oktatói kérdés megválaszolásáért jár aláírás, csak azokéért, amelyekkel kapcsolatban előre jelzem, hogy aláírás jár értük. Az aláírás feltétele, hogy a válaszon átjőjön a téma mindennapi sztereotípiákat meghaladó ismerete, illetve elvárható alaposságú indoklás. Nem feltétel, hogy a témáról "ugyanazt" tudjuk; az sem, hogy egyetértsünk. Aláírást érő kérdést mindig az éppen tárgyalt témára vonatkozóan tesztek fel, és csak egyszer. Ha óra közben senki nem válaszolta meg, később (pl. óra vége felé, e-mailben, a következő héten, stb.) nem lehetséges visszatérni rá, az a lehetőség elmúlt. Továbbá csak a még aláírást nem szerzett hallgatók válaszolhatnak — a katalógus alapján mindig tudom, kik a lehetséges válaszadók. (Aláírást már — akár korábbi félévben — szerzett hallgatónak nem ér egy ilyen kérdést felszólítás nélkül elsőnek megválaszolni. Abban az esetben, ha nincs jelentkező, előfordulhat, hogy megkérdezem, hogy az aláírással már rendelkezők közül tud-e valaki válaszolni.) b) Félév végi zárthelyi dolgozat A félév végi zárthelyi dolgozatot mindenkinek meg kell írnia. Akik a félév során nem szereztek aláírást órai kérdés megválaszolásával, erre a félév végi zh megírásával tehetnek próbát. Esetükben az aláírás feltétele a legalább elégséges zárthelyi. 1. Összesítő teljesítmény-értékelés: Itt két lehetőség van: akiknek zh-től függetlenül van aláírásuk (órán érdemben megválaszolt kérdés után, lásd fentebb: 1.a) megírhatnak egy "haladó" félév végi zh-t, amelyre kapott osztályzatukat, amennyiben az legalább elégséges megkapják megajánlott végleges osztályzatként; azoknak az esetében, akik nem kaptak aláírást órai válasz után (lásd fentebb: 1.b) a zh- és az írásbeli vizsgaosztályzatuk súlyozott átlagából számítjuk a végleges osztályzatot: $jegy = (zh + (vizsga \times 2)) / 3$ 2. Megjegyzés: a 2.b kategóriába tartozó hallgatók, amennyiben az első próbálkozási lehetőség alkalmával írt zh-juk legalább elégséges, a pót zh-n választhatják a "haladó" zh-t, és az arra kapott, legalább elégséges osztályzat megajánlott vizsgaosztályzatnak minősül. Fontos különbség azonban az 1.a kategóriába tartozókhöz képest, hogy a végső osztályzat az ő esetükben csak a fenti, súlyozott átlaggal számítható — azaz nem kérhetik az első zh-osztályzat figyelmen kívül ha

Szorgalmi időszakban végzett teljesítményértékelések részaránya a minősítésben

- rövid válaszok / zh-k: 33

Vizsgaelemek részaránya a minősítésben

- vizsga: 66

Az aláírás megszerzésének feltétele, az aláírás érvényessége

Az aláírás feltétele a félévközi zárthelyi dolgozat legalább elégséges teljesítése.

Érdemjegy-megállapítás

Jeles	95
Jeles	80-95
Jó	70-79
Közepes	60-69
Elégséges	50-59
Elégtelen	< 50

Javítás és pótlás

A javítás és pótlás rendjét mindig a hatályos TVSZ szabályozza.

A tantárgy elvégzéséhez szükséges tanulmányi munka

részvétel a kontakt tanórákon	56
félévközi készülés a gyakorlatokra	34
felkészülés a teljesítményértékelésekre	30

házi feladat elkészítése	10
kijelölt írásos tananyag önálló elsajátítása	20
összesen	150

A tantárgykövetelmények jóváhagyása és érvényessége

A Kari Hallgatói Képviselőtestület véleményezése után jóváhagyta dr. Lógó Emma oktatási dékánhelyettes 2023.03.13-án. Érvényes 2023.03.13-tól.

III. RÉSZLETES TANTÁRGYTEMATIKA

TEMATIKAI EGYSÉGEK ÉS TOVÁBBI RÉSZLETEK

A félévben sorra vett témák

[1] Kommunikatív aktus, performativitás [2] Szimbolikus erőszak I.: Beszédaktusok [3] Szimbolikus erőszak II: A szimbolikus javak gazdasága [4] Rituálék és "eredendő" kategóriák: szent és profán [5] Szimbolikus interakcionizmus I: Szociálbehaviorizmus Szimbolikus interakcionizmus II: Pszichikum [6] Reprezentatív vs. kritikai nyilvánosság I: Definíció, funkciók [7] Reprezentatív vs. kritikai nyilvánosság II: Történeti fejlődés [8] Kommunikatív cselekvés I: Cselekvéstipológia [9] Kommunikatív cselekvés II: Rendszer és életvilág [10] Válságtendenciák [11] Rendszerelmélet I: Differenciálódás, önszerveződés [12] Rendszerelmélet II: Értelemrendszerek és kommunikáció

További oktatók

A tantárgykövetelmények jóváhagyása és érvényessége

A Tantárgyi adatlap I. és II. részén túli III. részét az érintett szak(ok) szakfelelőse(i)vel való egyeztetés alapján az 1.8. pontban megjelölt Szociológia és Kommunikáció Tanszék vezetője hagyja jóvá.